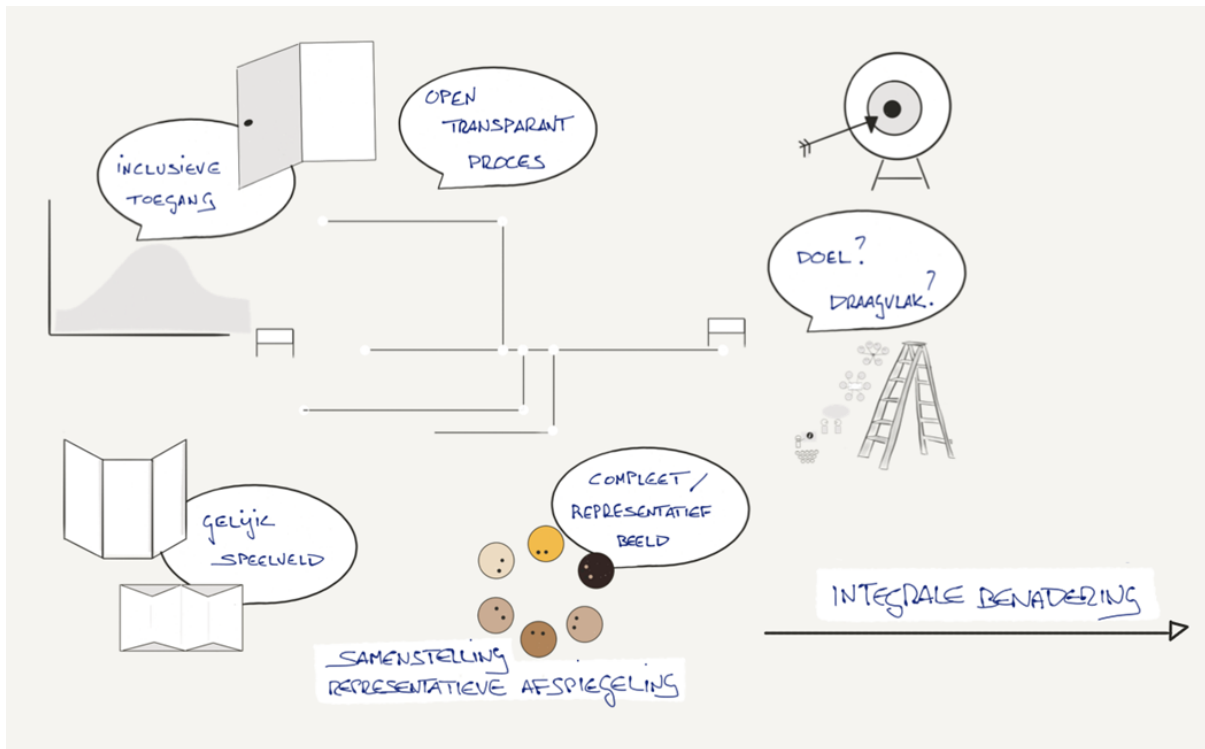

Terugkoppeling congres deelsessie 'rolneming van bestuurders'

door:

Marianne Zuur (PZH) en Sandra Winkels (+anderen)

In dit document worden de vragen die zijn gesteld in de Mentimeter en chat tijdens de deelsessie rolneming van bestuurders (participatie) op het congres beantwoord. De antwoorden zijn geformuleerd door de collega's van PZH en ism +anderen.

Thema	Vragen	Antwoorden
Gemeenteraad	<p><i>Hoe betrek ik de raad?</i> <i>Hoe krijg ik de raad goed in positie?</i></p>	<p>We (PZH, +anderen) hebben gemerkt dat het nodig is om eerst inhoudelijk grip te krijgen op inwonersparticipatie, voordat we in staat zijn om goed positie te kiezen en de ander te betrekken. Dat geldt voor ons als ambtelijke en technische professionals, en dat geldt ook voor bestuurders en volksvertegenwoordigers.</p> <p>Met inhoudelijk grip krijgen, bedoelen we helder krijgen wat inwonersparticipatie nou eigenlijk is, wat het doel is van het betrekken van bewoners, welke invloed je ze geeft en waar geen invloed (meer) is (kaders), en welke interventies en communicatie uitingen daarbij passen. Dat gaat ook over de vraag 'wat is draagvlak nou eigenlijk' en hoe realistisch is het om dat na te streven? Er is dus behoefte aan een 'kader' voor participatie.</p> <p>Met positie kiezen en betrekken bedoelen we: wat willen we dat bestuurders en raad doen (of laten) in het RES-proces, zowel als het gaat om het inhoudelijk 'bod' als in het participatieproces? Hoe willen wij dat de raad haar achterban (inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties) vertegenwoordigt/betrekt?</p> <p>In de RES'en kiezen wij (als overheden) voor het sturingsmodel van de samenwerkende overheid; met elkaar en met onze belanghebbenden. Dit past bij de afspraak om de RES van onderaf vorm te geven. Dat vraagt van bestuurders en raad een andere manier van invulling van hun kaderstellende, vertegenwoordigende en controlerende rol. Vanuit de positie van samenwerkende overheid zorgen bestuurders en raadsleden ervoor dat de RES samen met de belanghebbenden – professionele stakeholders en inwoners, ondernemers en organisaties - vorm krijgt. Het inhoudelijk bod en het kader voor participatie (welke waarden willen wij terugzien in het participatieproces) kan de overheid samen met de maatschappij opstellen. De bestuurder geeft dan opdracht aan de ambtelijke organisatie tot het in co-creatie vormgeven van de participatie; de raad haalt bij de achterban vooraf op wat zij belangrijk vinden, verrijkt hiermee het kader en toetst samen met de achterban of de uitvoering conform plaatsvindt. Dit vraagt van de raad om ook gedurende de planvorming betrokken te zijn en op de hoogte te blijven van de inhoud hiervan en de verschillende perspectieven vanuit belanghebbenden in beeld te hebben.</p>
	<p><i>4e Rol van verbinder goed uitgelegd, maar hoe doen we dat in de praktijk?</i></p>	<p>In de presentatie verwijzen we naar de 3 rollen/wettelijke taken die NP RES onderscheidt voor bestuurders en volksvertegenwoordigers: de kaderstellende-, vertegenwoordigende- en controlerende. We introduceerden een 4^e: de reflecterende rol. En we gaven mogelijke kleuring aan hoe je deze rol kunt invullen: als 'ombudsman', 'verbinder', traditioneel 'bestuurder'. Dit om te inspireren bij het vormgeven van de sturingsrollen.</p> <p>Als je naar de overheidssturingsrollen kijkt, dan ligt het vanuit raden en staten voor de hand om de kaderstellende rol meer vorm te geven vanuit de hoek van de 'presterende overheid'. Al zien we in het RES-proces zelf tot aan de concept-RES dat overheden samen de <i>governance</i> vormgeven vanuit de 'samenwerkende overheid', en dat vervolgens ook met professionele stakeholders meer in de 'samenwerkende' modus wordt opgetrokken.</p> <p>In de fase van concept RES naar RES richten de RES-regio's zich op het verbreden van betrokkenheid van de lokale belanghebbenden: inwoners, lokale ondernemers en maatschappelijke organisaties. Kijken we dan naar de raden en besturen van provincie en</p>

		<p>gemeenten, dan zien we dat de vertegenwoordigende en controlerende taken meer in beeld komen: De vertegenwoordigende taak goed in te vullen vanuit de ‘samenwerkende’ en ‘responsieve’ hoek: overleg voeren met de achterban, luisteren naar groepen bewoners en lokale initiatieven en die in het zonnetje zetten. Bij de controlerende taak ga je na of het participatieproces rechtvaardig verloopt. Dat kan gedurende de opstelling en bij de vaststelling van het participatieplan.</p> <p>Bij de vaststelling van de definitieve RES wordt de controlerende taak dominant. En dan is voorstelbaar dat bestuur en raden meer vanuit de rechtmatige overheid kijken naar het bod en het participatieproces om tot dat bod te komen.</p> <p>In de praktijk zouden we dus in deze fase van de RES de volksvertegenwoordigers en besturen in gesprek kunnen zien gaan met groepen bewoners, en vragen zien stellen aan de RES-professionals over het participatieproces.</p>
<p>Goede participatie</p>	<p><i>Hoe kan ik goede participatie aanjagen?</i></p>	<p>In het kader van de RES wordt door de regio's een participatie- en communicatieplan vastgesteld. Dit plan wordt vastgesteld in de stuurgroep en soms ook (ter info) gedeeld met de raad. Hierin worden afspraken vastgelegd over het doel van de participatie, en hoe, wanneer en met wie het participatietraject uitgevoerd wordt en hoe hierover wordt gecommuniceerd en teruggekoppeld.</p> <p>Wat is dan ‘goede’ participatie? Een samenwerkende overheid bepaalt dit samen met de belanghebbenden. En stelt met hen een participatie kader op. In uw gemeente zou u dit kader kunnen vastleggen in een participatievisie, omgevingsvisie, AMvB of andere regeling. U kunt dan aanjagen doordat de projecten kunnen teruggrijpen op het kader.</p> <p>Dat kader is er nu niet. We zijn gedurende het RES-proces samen een kader aan het maken en leren wat goede participatie is. En daarin zien we een aantal thema’s steeds terugkomen die allemaal terug te voeren zijn op gelijkheids- en rechtvaardigheidsprincipes – als grondrechten en gemeenschappelijke waarden.</p> <p>Het gaat dan om:</p> <p>(a) de erkenning van diversiteit aan bewonersperspectieven – het kennen en erkennen van verschillen tussen bewoners (leeftijd, opleiding, inkomen, etniciteit, leefstijl, leervoorkeuren, wensen en behoeften), met bijbehorende thema’s als het betrekken van alle groepen en het zorgen voor een compleet beeld. Representativiteit wordt ook vaak in deze context gebruikt.</p> <p>(b) het hanteren van procedurele rechtvaardigheid – helderheid over de mogelijkheden die er zijn om te participeren, e.g. het zorgen voor inclusieve toegang tot het proces, de informatie en het geven van feedback; voor een transparant en open proces met terugkoppeling op doel, mate van invloed, momenten van invloed, en op de geleverde input; het zorgen voor een gelijk speelveld – dat iedereen over alle informatie kan beschikken op zijn eigen manier en leervoorkeur.</p> <p>(c) distributieve rechtvaardigheid – en dit gaat enerzijds over het zorgen voor wederkerigheid in het participatieproces, dus wat staat er tegenover feedback geven en meedoen, wat geef je dan als</p>

		<p>overheid terug? En anderzijds gaat dit over de fase erna: de verdeling van lusten en lasten die voortvloeien uit de verandering in de leefomgeving. 50% eigendom van duurzame opwek is dan een mogelijke uitkomst. En toegankelijkheid van een zonnepark voor mensen met een kleine beurs. Maar ook 100% eigendom van de coöperatie die initiatief nam tot de duurzame opwek in eigen dorp of wijk kan een uitkomst zijn.</p>
Timing	<p>Wanneer komen inwoners in beeld?</p>	<p>Richt het participatieproces zo transparant mogelijk in. Informeer al aan het begin van het traject inwoners, regionale stakeholders, de gemeenteraad, etc, over het voorgenomen proces. Hierin kan je aangeven wanneer en waar er ruimte is om deel te nemen, ideeën in te brengen en invloed uit te oefenen.</p>
	<p>Hoe voer je het gesprek met inwoners terwijl je nog op hoog abstractieniveau aan het werken bent? Wat voor ambtenaren nog 'zoekgebieden' zijn, kan bij inwoners toch onrust veroorzaken. Verwachtingenmanagement en luisteren.</p>	<p>We gaan er vaak vanuit dat de meeste inwoners niet geïnteresseerd zijn zolang er geen concrete plannen liggen of er geen impact voor hun (directe) leefomgeving wordt voorzien. Maar we weten ook dat wanneer die voorstellen voor plannen of impact er eenmaal wel zijn, veel mensen zich voor voldongen feiten gesteld voelen, vragen of het niet elders kan, en vertrouwen in procedure en bevoegd gezag verliezen. Dat noemen we de participatie paradox. De eenvoudigste oplossing voor de paradox is moeite doen om iedereen te informeren. Wanneer je moeite doet om zoveel mogelijk mensen te informeren, en vervolgens open staat voor de feedback, verbaast het dikwijls hoe geïnteresseerd en geëngageerd mensen wél zijn, juist in een stadium dat veel nog openligt...</p> <p>Een andere zorg is inderdaad dat bewoners de zoekgebieden als definitieve plekken gaan beschouwen. Terwijl nog niet alle zoekgebieden zeker zijn, en er nog ruimte af kan vallen of andere overheden nog een streep door de rekening kunnen halen... En dat dit onrust veroorzaakt. Je zou dan misschien liever geen 'slapende honden wakker maken'? Of toch wel? Onrust betekent dat mensen wakker worden! En dat is ook wat er moet gebeuren. Heb je er dan veel werk aan om beelden recht te zetten? Ja! Participatieprocessen zijn tijdsintensief en kosten dus behoorlijk wat fte's. Maar het goede nieuws is, dat je effectiviteit toeneemt wanneer je het proces - en het werk - SAMEN met bewoners aangaat: maak samen dat participatieplan en voer samen uit. Daar kun je ook een vergoeding tegenoverstellen.</p> <p>Wanneer je participatie tijdig inzet, kun je beginnen met een gesprek over gebiedswaarden, zorgen en dromen, denkrichtingen over wat we wel, en absoluut of liever niet willen, om vervolgens te trechteren naar wat er dan overblijft aan ruimte. In die ruimte wijs je samen zoekgebieden aan. Zo neem je belanghebbenden, en vooral ook toekomstig omwonenden, mee in een gezamenlijk denkproces.</p> <p>Verwachtingenmanagement is een ingewikkeld begrip. Aan de ene kant doe je je best om goed te informeren. Dat betekent dat je tijdig aankondigt aan de bewoners dat er een regionale energiestrategie moet worden gemaakt, en dat hun input - zorgen, verlangens, dromen, ideeën, oplossingen - welkom zijn. Je vertelt de bewoners hoe en waar ze hun input kunnen leveren (en idealiter kunnen ze daar zelf hun favoriete vorm voor kiezen: telefonisch, langskomen, per mail), dat je ze ook actief gaat betrekken (enquête, bijeenkomst, ...), op welke momenten dat is en met welke deadlines/mijlpalen, en met welk doel je</p>

		<p>ze betreft - om met ze samen te ontwerpen? Om de plannen te verrijken? In informatie kun je ook kwijt dat je nu bezig bent met 'denkrichtingen', dat je samen wilt praten over de waarden van de leefomgeving, waar dan beslist wel en beslist geen duurzame opwek past. En in informatie kun je kwijt wat 'zoekgebieden' zijn en wat dat betekent. Informatie kun je op verschillende manieren naar de bewoner brengen: schriftelijk, in media, huis aan huis, per brief, op veelbezochte plekken. Maar ook mondeling, via radio, Spotify info bijeenkomst, op het wijkplein. Informatie kun je aantrekkelijk aanbieden zodat het makkelijker kan worden opgenomen - taalgebruik, beelden en tekeningen, filmpjes, lettergrootte, lettertype.</p> <p>Maar... wat je niet kunt beïnvloeden is HOE de informatie wordt ontvangen. Die kant van verwachtingen kun je niet managen. En dus zullen er altijd groepen mensen niet geïnformeerd zijn. En dus... zullen er altijd mensen in weerstand schieten of bezorgd raken. En dat is goed, want dan is er betrokkenheid, dan kun je in gesprek, en ligt de kans open om een duurzame relatie aan te gaan.</p> <p>Je zou dus kunnen zeggen: hoe meer onrust, hoe beter. Want elke bewoner die je kunt betrekken, praat ook weer met zijn omgeving, en dat vergroot de groep betrokkenen des te sneller.</p>
Belangen en invloed	<p><i>Hoe borgen we de belangen van inwoners?</i></p> <p><i>In hoeverre hebben inwoners invloed?</i></p> <p><i>Hoe zorg je ervoor dat lokale belangen goed terugkomen in een grote RES-regio?</i></p>	<p>Voorafgaand aan het participatietraject bepaal je de participatiekaders en ruimte die er is voor participanten om invloed uit te oefenen; wees hier duidelijk en transparant over. Zorg voor een terugkoppeling van wat je aan input hebt verzameld en hoe en waarom je dat wel of niet een plek hebt gegeven in het plan.</p> <p>De mate waarin je andere partijen invloed geeft, is afhankelijk van hoe je zelf als overheid positie kiest; ben je een rechtmatige/presterende overheid die werkt vanuit haar eigen wettelijke kaders, of ben je een samenwerkende/responsieve overheid die meer ruimte biedt aan de input van meer diverse partijen en die lokale initiatieven faciliteert?</p>
Inclusieve toegang	<p><i>Hoe krijgen jongeren een plek aan tafel?</i></p> <p><i>Hoe kan ik inwoners en jongeren meer betrekken?</i></p> <p><i>Hoe betrekken we bewoners?</i></p> <p><i>Hoe betrekken we de bewoners bij het proces?</i></p> <p><i>Hoe kunnen we het participatieproces meer inclusief maken?</i></p> <p><i>Hoe kunnen we de indirecte met de directe participatie verbinden?</i></p>	<p>Een eerste stap is om in je participatieplan aan te geven dat je streeft naar 'inclusieve toegang' (dus het is zo ingericht dat iedereen kan participeren op de manier waarop hij of zij dat wil en kan) voor alle inwonersgroepen die je in je gemeente hebt geïdentificeerd. Verder zou je kunnen afspreken je participatie representatief te maken dat je bijvoorbeeld kunt invullen door te zorgen dat je zoveel mogelijk verschillende inbrengen / visies ophaalt.</p> <p>Voor groepen die je specifiek aan tafel wil hebben kan je denken aan communicatie gericht op jongeren, op de manieren (taal en toon en vormgeving) en via de kanalen die zij hanteren (TikTok of Snapchat bijvoorbeeld) of participatietools die jongeren meer aanspreken. . Jongeren of andere specifieke groepen bereik je ook door gebruik te maken van de bestaande netwerken of samenwerkingspartners binnen de gemeente die al contacten hebben met deze doelgroepen. Zorg ook dat je de intrinsieke behoeften en motivaties van de bewonersgroepen ophaalt en kent om met elkaar het juiste gesprek te voeren.</p> <p>Zo bouw je een strategie waarin directe en indirecte betrokkenen beiden worden betrokken op een manier waarop zij dat graag willen en waarbij ieders input een plek in het plan krijgt.</p>
	<p><i>Participatie gaat nu vooral over inwoners. Hoe worden de lokale bedrijven en investeerders betrokken?</i></p>	<p>Dat verschilt per RES-regio; in veel regio's zijn deze groepen via een vertegenwoordiging (LTO, VNO-NCW) betrokken in de fase tot aan de concept RES. In de fase naar RES 1.0, waarin de RES'en de betrokkenheid van de lokale belanghebbenden bij de RES willen</p>

		vergroten, is het zaak om (naast inwoners) ook de lokale bedrijven en maatschappelijke organisaties als doelgroep plek te geven in participatiestrategie.
Duurzame betrokkenheid	<i>Hoe krijgen we inwoners écht betrokken?</i>	<p>Het doel van het participatieproces is enerzijds iedereen de mogelijkheid te bieden te kunnen meedoen (geïnformeerd worden, meepraten, meedoen) op de manier waarop diegene dat wil.</p> <p>Anderzijds is onze verantwoordelijkheid om te zorgen dat we ook de standpunten en visies van degenen die niet vooraan staan wel gaan 'halen'. Je kunt betrokkenheid vergroten door voor de lange(re) termijn het gesprek aan te gaan met inwoners, ipv deze per project vorm te geven.</p> <p>Let wel: niet iedereen wil betrokken zijn bij het opstellen van de RES, of energieprojecten. Dus 100% betrokkenheid is niet mogelijk dus ook geen streven.</p>
	<i>Participatiemoetheid</i>	<p>Jij en ik worden best vaak betrokken bij enquêtes en vragen, en kiezen dan meer of minder bewust waar we aan mee willen doen. De angst voor participatiemoetheid is geen excuus om niets te doen. Een 'nu alweer?'-gevoel ontstaat wanneer de informatie niet goed in context is geplaatst. Zorg dus altijd voor dat overzicht – die website, brief, poster, mail, waarin je laat zien hoe de RES en andere klimaat- en energieactiviteiten met elkaar samenhangen.</p>
Participatie en draagvlak	<i>Hoe hangt participatie samen met draagvlak?</i>	<p>Participatie is een proces c.q. een reeks activiteiten die we zelf (vanuit de RES, omgevingsbeleid) organiseren om belanghebbenden te betrekken bij de totstandkoming van de RES. In ons participatieplan spreken we af wat we met het betrekken willen bereiken - met welk doel we belanghebbenden betrekken, en op welke manier we dat vormgeven.</p> <p>Mogelijke doelen zijn: informeren over de RES, bewustzijn creëren op het belang van duurzame opwek, gelegenheid geven voor feedback, advies inwinnen over kansen en risico's, samenwerking aangaan, lokaal initiatief stimuleren.</p> <p>Draagvlak – voor het proces of voor het eindresultaat van de RES – is een resultaat dat a. moeilijk te kwantificeren is, en b. moeilijk te beïnvloeden. Het is lastig om activiteiten te formuleren die een lineair causaal verband geven met draagvlak. Draagvlak kan wel ontstaan wanneer je een participatieproces heel goed inricht. De deelnemers kunnen dan tevreden zijn met het proces, zo tevreden dat ze – ook al gingen hun eigen ideeën niet door – de resultaten van het proces accepteren.</p> <p>Hoe richt je een participatietraject dan goed in? Door goed je doel te formuleren, en je doelgroepen (verschillende doelgroepen kun je een verschillend doel meegeven), door een transparant en open proces in te richten, en daar goed en tijdig over te communiceren, door zo vroeg mogelijk aan te kondigen dat je het proces gaat starten (ook als je nog niet precies weet wat je gaat doen of wat de uitkomsten zijn), door te zorgen voor gelijk speelveld aan kennis met respect en waardering voor de diversiteit van je gebied, en Vanzelfsprekend: hoe transparanter je proces, hoe duidelijker je bent over de kaders waarbinnen participatie plaats vindt en hoe intensiever je je participatietraject inricht (hoe hoger op de participatieladder), hoe groter de kans is op een breed draagvlak. Je kunt dus, in het kader van de RES'en, heel goed mikken op zo breed mogelijk informeren, zo goed mogelijk consulteren en consultatiegroep steeds verder verbreden, samenwerken met de actieve burgers en liefst ook de betrokken kritische burgers, en oproepen tot, en ruimte en steun geven voor, bewonersinitiatief.</p>

		<p>Een goed participatieplan bevat de volgende elementen: doel kiezen, beïnvloedingskader bepalen, doelgroepen benoemen en strategie en interventies per doelgroep, mijlpalenplan/kalender, monitoringssysteem. Wil je weten of het participatieplan volledig is, stel je dan 6 vragen: waarom, waartoe, wat, wanneer, waar, en hoe (5 W's en 1 H)</p>
	<p><i>Hoe kan de provincie regionaal meer draagvlak creëren?</i></p>	<p>De provincie is partner in elk van de zeven RES'en. De provincie is dus medeopsteller van zeven participatieplannen. Er is een bovenregionale verantwoordelijkheid voor de provincie voor een goede ruimtelijke inpassing van de energieopgave, zoals er ook voor de gemeenten de ruimtelijke verantwoordelijkheid is voor hun grondgebied. In de trajecten voor regionale en lokale omgevingsvisies is het ook zaak om belanghebbenden te betrekken.</p> <p>Kunnen de participatietrajecten van de RES'en input zijn voor deze omgevingsvisies? Of is er dan nieuwe participatie nodig? Deze vragen kunnen we alleen samen beantwoorden: Door een beeld te vormen van de participatie tot nu toe, ontstaat duidelijkheid over wat er nog nodig is. Dan ook wordt duidelijk wat de provincie nog kan doen in bovenregionale en regionale participatie, en welke mate van draagvlak bereikt kan worden. De provincie onderzoekt ook of het wenselijk is om een kader te ontwikkelen voor participatie. Dat doen we in samenwerking met alle overheidspartners in de 7 RES-regio's.</p>
<p>Tegenstrijdige kennis</p>	<p><i>Wat te doen met tegenstrijdige kennis over energietransitie?</i></p>	<p>We hebben nog niet eerder een dergelijke, complexe energietransitie uitgevoerd. We verkennen en onderzoeken verschillende energiebronnen, opwektechnieken, opslag- en transportsystemen, manieren om ons huis te verduurzamen, etc. Dat moet straks allemaal in één energiesysteem passen.</p> <p>We hebben alle oplossingen die nu inzetbaar zijn nodig om ons doel te behalen. En daarnaast moeten we doorgaan met het ontwikkelen van nieuwe oplossingen om uitdagingen waar we nog tegenaan gaan lopen het hoofd te bieden.</p> <p>Het is niet voor iedereen duidelijk wat de oplossingen van vandaag zijn en welke oplossingen nog toekomstmuziek. Alleen door onszelf en de ander goed te informeren, komen we daar achter.</p> <p>Een concreet en makkelijk instrument om dat te doen, is het organiseren van een markt of een collegereeks met en door bewoners.</p> <p>En voor een deel veroudert die kennis ook nog. Soms zijn oplossingen die gisteren nog toekomstmuziek leken, sneller ontwikkeld en toch al morgen toepasbaar. Mede om die reden voorziet het systeem van de RES in tweejaarlijkse herzieningen.</p> <p>Zo weten we dat we zon en wind, warmte uit water en gas en elektriciteit nodig hebben voor de doelstelling van 2030 en 2050. We weten nog niet of waterstof ook bij die oplossingen zit. We denken nu nog dat dat niet realistisch is. We weten dat kernfusie niet tot de haalbare mogelijkheden behoort. En dat geldt waarschijnlijk ook voor Thorium. Daar zetten we dus nu nog niet grootschalig op in.</p> <p>Waar kennis tegenstrijdig lijkt of incompleet is, blijven we verder onderzoeken en vragen stellen om een zo goed mogelijk</p>

		geïnformeerde keus te maken, en om keuzes tijdig te kunnen bijstellen.
Vervolg	<i>Wordt er al nagedacht over de volgende fase?</i>	<p>De ambitie waar we vanuit het Klimaatakkoord met de RES'en aan werken is gesteld voor 2050. De horizon van de RES is 2030, de RES 1.0 wordt medio 2021 vastgesteld en daarbij hebben we afgesproken dat de RES elke 2 jaar wordt herzien.</p> <p>In de RES-regio's en gemeenten wordt nu heel hard gewerkt aan het voltooiën van de RES 1.0, maar wordt tegelijkertijd ook al nagedacht over de uitvoering van de afspraken die gemaakt worden in de RES 1.0. Bijvoorbeeld met uitvoeringsplannen rondom energiebesparing en zon-op-daken, in gemeentelijk Warmtetransitie Visies (WTV) en het omgevingsbeleid waarin de zoeklocaties uit de RES straks moeten worden verwerkt.</p>
	<i>Hoe vindt afstemming plaats voor het Groene Hart bij de 7 regio's.</i>	Zie terugkoppeling bij de workshop 'ruimtelijke kwaliteit'